

ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบการศึกษาของพระภิกษุในสังคมปัจจุบัน: กรณี พระภิกษุเรียนทางโลก

An Analytical Study of the educational styles of monks in the
Present Thai Society: A case study of a monk studying at a
university

ปาณิศา จินดานุรักษ์

Panisa Jindanuluck

สถาบันพัฒนาพระวิทยากร

Institute of Trainer Monk Development

Corresponding Author Email: panisa2505000@gmail.com

Received: June 1, 2020; **Revised:** June 20, 2020; **Accepted:** June 30, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการศึกษาของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา และเพื่อศึกษาวิเคราะห์กรณีพระภิกษุเรียนทางโลก จากการศึกษาพบว่า การศึกษาของคณะสงฆ์ไทยยุคทุกสมัยนั้นจะมีรูปแบบการศึกษา 2 แบบคือ แบบคันถธุระและวิปัสสนาธุระ โดยมีเป้าหมายเพื่อบรรลุคุณธรรมสูงสุดในพระพุทธศาสนา ซึ่งข้อนี้จัดว่าเป็นเป้าหมายที่ได้แก่ผู้ศึกษาวิปัสสนาธุระโดยตรง หรือเรียกว่าเป็นประโยชน์ส่วนตน กล่าวคือเพื่อการบรรลุเป้าหมายสูงสุด ไม่ต้องการเวียนว่ายตายเกิดอีกต่อไปคือ การบรรลุพระนิพพาน และเป็นการรักษาและสืบอายุพระศาสนาให้มั่นคงถาวร ในข้อนี้จัดเป็นเครื่องมือที่สร้างประโยชน์ให้แก่สังคมและมหาชนส่วนใหญ่ ส่วนกรณีที่พระภิกษุเรียนทางโลก เป็นการศึกษาในแบบคันถธุระ เพื่อสร้างภิกษุสามเณรให้มีความรู้ความเข้าใจในพระพุทธศาสนาพร้อมทั้งหลักศาสนาและวิชาการอย่างอื่น อันจะช่วยให้สามารถดำรงไว้ซึ่งพระพุทธศาสนาและนำพุทธธรรมไปเผยแพร่ให้เกิดสันติสุขแก่ประชาชนได้อย่างมั่นคงถาวรตลอดไป

คำสำคัญ: รูปแบบการศึกษา, พระภิกษุเรียนทางโลก, สังคมปัจจุบัน

Abstract

This article aims to study the educational styles of monks in Buddhism and to study and analyze cases of secular monks from the study found that the education of the Thai clergy of every age and every period will have 2 types of education which are Ganthadhura and Vipassanadhura. With the goal of 1. Achieving the highest moral values in Buddhism This item is considered as a target which is a direct insight business study. Or known as personal benefit That is to achieve the ultimate goal Do not want to swim again Achieving Nirvana 2. Maintaining and inheriting religious stability in this article, it is a tool that will benefit society and the majority of the public. From the above model, in the case of monks studying worldly Is a study in the style of a torpedo in order to create novice monks to have a better understanding of Buddhism, as well as other religious and academic principles This will help to maintain the Buddhism and bring the Dhamma to spread peace to the people with stability forever.

Keywords: the educational styles, a monk studying at a university, the Present Thai Society

บทนำ

การศึกษาคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนา ดำเนินตามแนวไตรสิกขา โดยยึดถือพุทธพจน์ คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลัก มีความมุ่งหมายสำคัญ เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติตน ดำรงรักษาและเผยแผ่พรหมจรรย์อันเป็นระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ดำเนินชีวิตตามหลักการแห่งพระธรรมวินัย ต่อมา ได้แยกออกเป็นฝ่ายคณธรรมา คือ การศึกษาคำสอนในพระพุทธศาสนา และวิปัสสนาธุระ คือ การปฏิบัติธรรม (อรรถกถาภาษาไทย 3/99/371)

คณธรรมา คือ การเรียนรู้พระไตรปิฎก อรรถกถาเท่านั้นหรือเรียนศาสตร์อื่น ประกอบด้วย ข้อมูลในคัมภีร์ชั้นอรรถกถาทำให้เข้าใจได้ว่า พระภิกษุมีความเชี่ยวชาญด้านหลักวิชาการทางโลกส่วนหนึ่ง แต่สันนิษฐานว่ามีการเรียนก่อนหน้านั้น การแต่งคัมภีร์วิสุทธิมรรค อรรถกถาพระวินัยของพระพุทธโฆสจารย์ คือ รูปแบบการศึกษาในสมัยหลัง การถามตอบกับพระเจ้าอโศก การถามตอบของพระพุทธโฆสจารย์กับพระเจ้าเวที การถามตอบของพระยามิลินท์และพระนาคเสน คือคณธรรมา ได้ศึกษา พระธรรมวินัย คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และ

วิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนวิธีฝึกหัดจิตใจของ ตนเองให้ปราศจากกิเลส ตามข้อความว่า ที่ปรากฏว่า

ท่านพระธัมมรักขิตได้กล่าวความข้อนี้กับท่านพระนาคเสนว่า นี่แน่ะ นาคเสน คนเลี้ยงโคก็ได้แต่รักษาโค แต่คนอื่นคือเจ้าของโคกลับได้บริโภคนครุฑ แม้ฉันใด นาคเสน ตัวเธอ แม้ทรงจำพระพุทธรูปองค์พระไตรปิฎกได้ ก็หาเป็นผู้มีส่วนแห่งสามัญญผลไม่ ฉันนั้นเหมือนกัน พระนาคเสนกล่าวว่า พอที่ด้วยการเรียนพระไตรปิฎกเพียงเท่านี้ จึงได้ใช้เวลาต่อแต่นั้นปฏิบัติธรรมจนบรรลุได้ (พระติปิฎกจุฬายเถระ, 2560)

ซึ่งสอดคล้องกับการที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระสงฆ์ พุทธสาวก จึงประชุมกันทำสังคายนา รวบรวมพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ที่ได้ตรัสสอนไว้มีจำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ จัดไว้เป็น 3 หมวด คือ พระสูตร พระวินัย และ พระอภิธรรม เรียกรวมกันว่า พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบมา พระพุทธศาสนาเมืองศรีประจักษ์สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ปริยัติ คือ การเล่าเรียน ปฏิบัติ คือ ลงมือกระทำ และ ปฏิเวธ คือ ประจักษ์แจ้งผลการศึกษาปริยัติ เป็นองค์ประกอบสำคัญ อันเป็นพื้นฐานของการปฏิบัติ ความเจริญทางการศึกษาหรือปริยัติของคณะสงฆ์ เป็นปัจจัยสำคัญ เกี่ยวกับความเจริญของพระพุทธศาสนา

การศึกษาของคณะสงฆ์ในปัจจุบัน สามารถแบ่งได้เป็นสองประเภทใหญ่ๆ ประเภทแรก คือการศึกษาที่ปรับปรุงจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบทางโลก มีสองระดับคือ 1. โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (ม.1 – ม.6) 2. การศึกษาระดับอุดมศึกษา สองสถาบัน คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ฝ่ายมหานิกาย) และ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ฝ่ายธรรมยุต) ประเภทที่สอง คือการศึกษาเฉพาะด้านหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาล้วน ๆ ไม่มีวิชาสามัญศึกษาเข้าไปปะปน แยกออกเป็น 1. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกนักธรรม 2. การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งได้รับการรับรองสถานภาพเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐในกำกับของรัฐบาล และเป็นนิติบุคคลที่ไม่เป็นส่วนราชการและไม่ใช่รัฐวิสาหกิจเมื่อปี พ.ศ. 2540 มีสิทธิ์เท่าเทียมกับมหาวิทยาลัยอื่นของรัฐ สามารถจัดการเรียนการสอนได้ทั้ง บรรพชิต และฆราวาส เช่นเดียวกับปริยัติธรรมแผนกสามัญ มีระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 รองรับ และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 นอกจากนั้นยังได้รับการรับรองว่าเป็นการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานของคณะสงฆ์ ตามหลักสูตรการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2542 อยู่ในการดูแลของสำนักงานพระพุทธ ศาสนา ร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการ ต่างจาก นักธรรม-บาลี ที่ยังขึ้นตรงต่อมหาเถรสมาคม โดยมี แม่กองธรรมสนามหลวง และแม่กองบาลีสนามหลวงเป็น

หน่วยงานรับผิดชอบ ทำหน้าที่กำหนดวัน / เวลา / สถานที่ สำหรับสอบ และตรวจข้อสอบเท่านั้น แต่ไม่มีส่วนช่วยในการจัดการเรียนการสอน ไม่มีการปรับปรุงหลักสูตรใด ๆ ยังคงยึดหลักสูตรเดิมที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงปรับปรุงไว้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 6 ที่ยังคงเน้นการท่องจำ สอบปีละครั้ง ไม่มีการวัดผลประเมินผลทั้งผู้เรียนและผู้สอนในระหว่างภาคเรียน

จากข้อพิจารณาเรื่องการศึกษาที่นั่นยังได้ตั้งอยู่บนฐานของประเพณีการบวชของไทยที่มีเป้าหมายหลากหลายดังกล่าวข้างต้นนั้น การบวชเรียนเป็นอีกประเพณี หนึ่งที่ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากสังคมไทยซึ่งอาจพิจารณาได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านบวกและด้านลบ โดยในด้านบวกถือว่าการบวชเรียนเป็นโอกาสในการเลื่อนชั้นทางสังคม (Social Mobility) ที่สังคมไทยได้เปิดไว้สำหรับเยาวชนชายที่ต้องการบวชตามประเพณีและได้รับการศึกษาอบรมเป็นคนดีซึ่งอาจผนวกวิชาความรู้ที่จะใช้สำหรับประกอบอาชีพเมื่อลาสิกขา เช่น สีกอออกมารับราชการ ทำงานภาคเอกชนทำธุรกิจส่วนตัวถ้าไม่ลาสิกขาก็ยังอยู่เป็นพระต่อไป กลายเป็นเหตุผลที่ทำให้ผู้ตั้งข้อสังเกตว่า พระภิกษุได้อาศัยวัดในเรียนเอาเปรียบชาวบ้าน และการศึกษาทางโลกนั้นไม่ใช่กิจของพระภิกษุ บทความนี้จะได้พิจารณาปัญหาเหล่านั้นซึ่งเกี่ยวข้องกับรูปแบบการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์ในสังคมไทยและเป้าหมายของการศึกษาของพระภิกษุสงฆ์ต่อไป

แนวคิดเรื่องการศึกษาของพระภิกษุในพระพุทธศาสนา

การศึกษาของคณะสงฆ์ได้พัฒนามาตามลำดับโดยมีรูปแบบดังนี้

1. การศึกษาในสมัยพุทธกาลและหลังพุทธกาล สมัยพุทธกาลศึกษาจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรงบ้าง จากพระอรหันต์สาวกบ้าง แล้วท่องจำไว้ด้วยปาก (มุขปาฐะ) นี่เป็นการเรียนหลักธรรมเรียกว่า คันถธุระ เรียนแล้วนำไปปฏิบัติเรียกว่า วิปัสสนาธุระ คันถธุระเป็นงานที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดให้ภิกษุปฏิบัติอย่างหนึ่งใน 2 อย่าง คือ คันถธุระ และ วิปัสสนาธุระ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2548) โดยลักษณะการศึกษาจะพบรูปแบบ ดังนี้

1.1 คันถธุระ คือธุระฝ่ายคัมภีร์ กิจด้านการเล่าเรียน การศึกษาคันถธุระในสมัยพุทธกาลนั้นปรากฏในการศึกษาเรื่องเกี่ยวข้องกับวินัยเป็นหลัก โดยเน้นไปที่ข้อห้ามและข้ออนุญาต กล่าวคือข้อห้าม เช่น ห้ามเรียนตริจฉานกถา ซึ่งปรากฏในตริจฉานกถาสูตว่า

“เธอทั้งหลายอย่ากล่าวตริจฉานกถา เพราะตริจฉานกถานี้ไม่มีประโยชน์ ไม่ใช่จุดเริ่มต้นแห่งพรหมจรรย์ ไม่เป็นไปเพื่อความเบื่อหน่าย ไม่เป็นไปเพื่อคลายกำหนัด ไม่เป็นไปเพื่อดับ ไม่เป็นไปเพื่อสงบระงับ ไม่เป็นไปเพื่อรู้ยิ่ง ไม่เป็นไปเพื่อตรัสรู้ ไม่เป็นไปเพื่อนิพพาน เธอทั้งหลายเมื่อจะกล่าวพึงกล่าวว่า นี่ทุกข์ นี่ทุกขสมุทัยนี้ทุกขนิโรธ นี่

ทุกชนโรธคามินีปฏิปทา” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 19 ข้อที่ 1080 หน้าที่ 529-530)

ส่วนข้ออนุญาตนั้นคือการเรียนตามคัมภีร์ กล่าวคือ เรียน สุตตะ เคยยะ เวยยาकरणะ คาถา อุทาน อิติวุตตกะ ชาตกะ อัပ္พุตตรม เวทลละมาก โดยถือว่าผู้ที่มิสุตะมาก เพราะเขารู้ธรรมแห่งสุตะ และ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม บุคคลผู้มีสุตะมากทั้งเข้าถึงสุตะ (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 21 ข้อที่ 6 หน้าที่ 11) โดยการเข้าใจคันถุระในสมัยพุทธกาลจึงเป็นการเข้าใจพื้นฐานของการเรียนเพื่อนำไปปฏิบัติตามได้ถูกต้อง

ขณะที่การเรียนคันถุระในสมัยหลังพุทธกาลนั้นถือว่าเป็นแนวทางในการรักษาพระพุทธานุสา โดยบุคคลที่จะเข้ามาบวชคือการรักษาพระพุทธานุสา ดังข้อความว่า

บริษัทใดในธรรมวินัยนี้เมื่อผู้อื่นกล่าวสูตรที่ท่านผู้เขี่ยวชาญจนจำได้เป็นบทกวี มีอักษรวิจิตร มีพยัญชนะวิจิตร อยู่ภายนอก เป็นสาวกภาษิต พวกภิกษุไม่ตั้งใจฟังด้วยดี ไม่เงี่ยหูฟัง ไม่เข้าไปตั้งใจฟังเพื่อรู้ทั่วถึง และไม่ให้ความสำคัญธรรมว่าควรเรียน ควรท่องจำให้ขึ้นใจ แต่เมื่อผู้อื่นกล่าวสูตรที่ตลกตลกกล่าวไว้ ล้อลึงมีเนื้อความลึกลับ เป็นโลกุตตรธรรม ประกอบด้วยความว่าง ภิกษุเหล่านั้นกลับตั้งใจฟังด้วยดี เงี่ยหูฟัง เข้าไปตั้งใจฟังเพื่อรู้ทั่วถึง และให้ความสำคัญธรรมว่าควรเรียน ควรท่องจำให้ขึ้นใจ ครั้นท่องจำธรรมนั้นแล้วย่อมสอบสวนไต่ถามกันว่า “พุทธานุสสนนี้เป็นอย่างไร เนื้อความแห่งพุทธานุสสนนี้เป็นอย่างไร” ภิกษุเหล่านั้นเปิดเผยธรรมที่ยังไม่ได้เปิดเผย ทำให้ง่ายซึ่งธรรมที่ยังไม่ได้ทำให้ง่าย และบรรเทาความสงสัยในธรรมที่น่าสงสัยหลายอย่าง บริษัทนี้เรียกว่าบริษัทที่ไต่ถาม ได้รับการแนะนำ และไม่ต่อต้าน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 20 ข้อที่ 48 หน้าที่ 91-92)

ซึ่งจะพบลักษณะดังกล่าวนี้จะพบผ่านรูปแบบการศึกษาในสมัยหลังพุทธกาล ในวิสุทธิมรรคได้กล่าวถึงการมาบวชของพระพุทโธสาจารย์ต้องการศึกษาพระพุทธานุสสน เพราะคนที่ได้รับการยกย่องว่ามีปัญญามากจะสามารถไต่เถียงได้รับความน่าเชื่อถือมากกว่า และพระพุทโธสาจารย์ก็ศรัทธาพระเรวตะที่มีความรู้เขี่ยวชาญในพระพุทธานุสสนจนสามารถเอาชนะการโต้แย้งกันได้ โดยการโต้แย้งกันนี้จึงนำไปสู่การบวชและศึกษาคัมภีร์ในพระพุทธานุสสน (พระพุทโธสเถระ, 2551) เช่นเดียวกับพระนาคเสนก็บวชแล้วศึกษาคัมภีร์ต่างๆ ในพระวินัย พระสุตตะ ในพระอภิธรรม โดยท่านสามารถเรียนพระอภิธรรมได้โดยง่ายดาย (พระติปิฎกจูฬายเถระ, 2560)

ข้อพิจารณานี้เป็นการสนับสนุนให้เห็นว่า การเรียนพระพุทธานุสสนคือพระไตรปิฎกจึงทำให้เกิดการแต่งคัมภีร์อธิบายคืออรรถกถา และฎีกา อนุฎีกาตามมาและเป็นการวางพื้นฐานของผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกจึงจะสามารถเป็นผู้โต้แย้งวาทะต่างๆ ที่ไม่ถูกต้องและปรับให้ถูกต้องได้

1.2 วิปัสสนาธุระ คือ ธุระฝ่ายเจริญวิปัสสนา กิจด้านการบำเพ็ญภาวนาหรือเจริญกรรมฐาน อันรวมทั้งสมณะที่เป็นเบื้องต้น เรียกรวมเข้าไว้โดยฐานมีวิปัสสนาเป็นส่วนสำคัญ โดยจะพบว่าวิปัสสนาธุระนั้นเป็นการมุ่งถึงการปฏิบัติธรรม หลักสำคัญในสมัยพุทธกาลนั้นได้กล่าวถึงการปฏิบัติในมหาสติปัฏฐานสูตร โดยกล่าวว่าทางนี้เป็นทางเดียว เพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกะและปริเทวะ เพื่อดับทุกข์และโทมนัส เพื่อบรรลุนิพพาน เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน ทางนี้คือสติปัฏฐาน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 10 ข้อที่ 373 หน้าที่ 301)

ในสมัยหลังพุทธกาลได้กล่าวถึงวิปัสสนาธุระในแง่ของการปฏิบัติวิปัสสนาในแง่ของการเจริญปัญญา โดยในคัมภีร์วิสุทธิมรรคถือว่าการปฏิบัติวิปัสสนาธุระนั้นเป็นหน้าที่ของพระภิกษุผู้ประกอบด้วยศีลเจริญจิตและปัญญา โดยปัญญาในที่นี้ได้ถูกจำแนกไปในอารมณ์ของวิปัสสนากัมมฐานได้ แก่ ชันธ ชาติ อายตนะ อินทรีย์ ปฏิจจสมุปบาท และญาณ (พระพุทธโฆสเถระ, 2551)

2. การศึกษาของพระภิกษุสงฆ์ในประเทศไทย เมื่อคณะสงฆ์ได้รวมกันเป็นคณะเดียวกันแล้ว จึงได้แบ่งธุระ ออกเป็น 2 พวก คือ พวกที่สมาทานคันถธุระ ก็เล่าเรียนภาษาบาลีพระไตรปิฎก คณะสงฆ์ฝ่ายนี้มักเลือกวัดที่อยู่ใกล้บ้าน จึงได้ชื่อว่า "คณะคามวาสี" ส่วนพวกที่สมาทานวิปัสสนาธุระ ก็จะบำเพ็ญหาความสงบสุขอยู่ตามวัดในป่า จึงได้ชื่อว่า "คณะอรัญวาสี" อย่างไรก็ตามทั้ง 2 คณะ ก็รวมอยู่ในนิกายเดียวกันคือ มหานิกาย

การศึกษาของสงฆ์สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 4 รูปแบบการศึกษาทางโลก การใช้วิทยาศาสตร์อธิบายพระพุทธศาสนา, ความเป็นเหตุและผล (ยกพระสูตรสำคัญในการศึกษาพระพุทธศาสนา กาลามสูตร, มหาปริณิพพานสูตร, สิงคาลกสูตร) เป้าหมายของการศึกษาเพื่อตนเองและผู้อื่น, (ปรับสรุป) ให้ตอบวัตถุประสงค์ว่าการศึกษาในพระพุทธศาสนาคืออะไร ในสมัยของ ร.4 นับเป็นอรุณรุ่งแห่งการนับอารยะธรรมตะวันตก ด้วยทรงถึงเวลาแล้วที่จะต้องปรับปรุงกิจการบ้านเมืองให้ก้าวหน้าทันกันความเปลี่ยนแปลงในโลก

การปฏิรูปพุทธศาสนาในสยามที่มีธรรมยุติกนิกายเป็นผู้นำ คือ การปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของพุทธศาสนาว่ามีไข่มุมปัญญาที่ล้ำสมัยหรือไร้เหตุผล แต่พุทธศาสนายังเป็นภูมิปัญญาที่มีคุณค่าในโลกสมัยใหม่ ระบบความคิดในพุทธธรรมสามารถอธิบายได้อย่างสมเหตุสมผลภายใต้กรอบแนวคิดของการใช้ “เหตุผล” และ “ความรู้เชิงประจักษ์” ตามแบบอย่างโลกสมัยใหม่ และสื่อสารพุทธธรรมได้โดยไม่ต้องนำเสนอผ่านจักรวาลวิทยาตามคติไตรภูมิ แต่สามารถนำเสนอสาระหลักของพุทธธรรม คือ อริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ มรรค ผล และนิพพาน ได้โดยผ่านจักรวาลวิทยา แบบวิทยาศาสตร์ นับว่าเป็นสิ่งที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนในประวัติศาสตร์พุทธศาสนาเถรวาทในประเทศไทย (พระไพศาล วิสาโล, 2559)

พุทธศาสนาธรรมยุติกนิกาย ที่สถาปนาโดยรัชกาลที่ 4 เกิดขึ้นจากความเคลือบแคลงในความบริสุทธิ์ของสงฆ์ ที่มีอยู่เดิม ตั้งแต่ครั้งยังทรงผนวชในรัชกาลที่ 3 ระยะเริ่มต้นมีพื้นฐานมาจากวัตรปฏิบัติของพระสงฆ์มอญ ต่อมาทรงให้ความสำคัญกับลังกาโดยตรงในฐานะที่เป็นต้นวงศ์อันบริสุทธิ์ของพุทธศาสนา ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเน้นย้ำถึงความสำคัญของพุทธศาสนาจากลังกาที่มี ต่อธรรมยุติกนิกายโดยตรง การเขียนจิตรกรรมที่มีเนื้อหาจากพระวินัยและวัตรปฏิบัติของสงฆ์ก็สอดคล้องกับ ภาพลักษณะการปฏิบัติอันเคร่งครัด ของสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ส่วนการไม่ปรากฏภาพชาดก การลดอิทธิปาฏิหาริย์ในจิตรกรรมลงก็สอดคล้องกับโลกทัศน์สมัยใหม่ โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ และพบว่าคำสอนในระดับโลกียธรรม ถูกเน้นย้ำมากขึ้น รวมทั้งการอธิบายแนวคิดเรื่องกรรมให้อยู่ในกรอบแนวคิดเชิงเหตุผลที่เน้นการทำความดีในปัจจุบันเป็นหลัก

การศึกษาทางโลก การใช้วิทยาศาสตร์อธิบายพระพุทธรูปศาสนา ความเป็นเหตุและผล ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการศึกษาพระพุทธรูปศาสนากับวิทยาศาสตร์ไว้ว่า

“ทางด้านพระพุทธรูปศาสนาในเรื่องนี้ ทั้งวิทยาศาสตร์และพุทธศาสนาต่างก็แยกตัวออกจากศาสนาทั่วไป คือ ไม่เห็นด้วยกับความเชื่อถือหรือหลักการแบบที่ว่ามานั้น แต่ในขณะที่วิทยาศาสตร์แยกตัวออกมาแล้ว ก็ละทิ้งมองข้ามเรื่องศีลธรรม จริยธรรม หรือเรื่องคุณค่าต่าง ๆ ไปเลยนั้น พุทธศาสนากลับศึกษาและแสดงความจริงเรื่องศีลธรรม จริยธรรม หรือเรื่องคุณค่าต่าง ๆ นั้น รวมอยู่ในกระบวนการของธรรมชาติด้วย บางครั้งพุทธศาสนาจำแนกกฎธรรมชาติออกเป็น ๕ อย่าง เรียกว่า นิยาม (ความเป็นไปอันแน่นอน,กฎ) 5 คือ อนุนิยาม,พีชนิยาม,จิตตนิยาม,กรรมนิยาม, ธรรมนิยาม” (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2550)

การนำความรู้ทางโลกมาผสมผสานทางธรรมมาจากการเปิดการเรียนรู้ให้มีรูปแบบของการให้พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้ความรู้มากยิ่งขึ้น เช่นเดียวกับในในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงเห็นว่าการศึกษเป็นสิ่งสำคัญจึงได้ปฏิรูปการศึกษา จัดการเรียน การสอนให้เป็นระบบเหมือนนานาอารยประเทศ ให้ราษฎรทุกคนได้ศึกษาอย่างมีระบบ และสำหรับ พระภิกษุสามเณร พระองค์ก็ทรงสนับสนุนให้คณะสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งด้านพระปริยัติธรรม และวิชาการชั้นสูงสมัยใหม่ควบคู่กันไป ได้ทรงสถาปนามหาธาตุวิทยาลัยขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2432 ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2439 ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” และในปี พ.ศ. 2436 ก็โปรดให้เปิดขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหารและได้ทรงพระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” ต่อมามหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งรับรองการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งอย่างเป็นทางการ ในปี พ.ศ. 2512 โดยจะพบว่า มีรูปแบบการเรียนที่ผสมผสานกันระหว่างวิชาทางโลกคือ

ภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษ สังคมวิทยา กับการเรียนภาษาบาลี พระสูตรตันตปิฎก พระวินัยปิฎก พระอภิธรรมปิฎก (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), 2557)

จากข้อพิจารณานี้จะพบว่า การศึกษาของพระภิกษุนั้นปรากฏตั้งแต่สมัยพุทธกาลใน ส่วนของปริยัติและปฏิบัติ ขณะที่การศึกษาในประเทศไทยนั้นสืบทอดมาเช่นเดิมแต่เพิ่มเติมคือ การศึกษาความรู้ตามยุคสมัยปัจจุบันเข้าไปด้วย

วิเคราะห์กรณีพระภิกษุเรียนทางโลก

การที่พระภิกษุเรียนทางโลกเป็นเรื่องที่ถูกนำมาพิจารณานี้เป็นการศึกษาบนบริบทของ ประเทศไทยเป็นหลักเพื่อวิเคราะห์ว่า ดังนี้

1. หน้าที่ของพระภิกษุ การกล่าวถึงหน้าที่ของพระภิกษุนั้นคือการสืบทอด พระพุทธศาสนา กล่าวคือ

“ผู้สาวกของพระผู้มีพระภาคเป็นผู้เยียบแหลม ได้รับการแนะนำ แก่ลัทธิ เป็นพหูสูตร ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติชอบ ปฏิบัติตามธรรม เรียนกับอาจารย์ ของตนแล้วก็บอก แสดง บัญญัติ กำหนด เปิดเผย จำแนก ทำให้ง่ายได้แสดงธรรมมี ปาฏิหาริย์ปราบปรามปรีวาทที่เกิดขึ้นให้เรียบร้อยโดยชอบธรรมได้” (พระไตรปิฎก ภาษาไทย เล่มที่ 10 ข้อที่ 168 หน้าที่ 113-114)

หน้าที่ของพระภิกษุจะต้องรักษาพระพุทธศาสนาไว้ภายใต้การเข้าใจจากการเรียน ศึกษาพระธรรมวินัยให้เข้าถึงทั้งในแง่ปริยัติและปฏิบัติ แต่การที่พระภิกษุสามเณรเรียนทางโลก จะถือว่าทำให้คลาดเคลื่อนจากหน้าที่ของพระภิกษุหรือไม่ ซึ่งกรณีดังกล่าวนี้จะได้พิจารณาใน ประเด็นดังนี้

1.1 กรณีพระภิกษุเรียนทางโลกเพื่อรักษาพระพุทธศาสนา การเรียนทางโลกถูกกล่าว ว่าไม่ใช่เป็นกิจคณะสงฆ์ โดยมีการกล่าวถึงว่า วิชาทงโลกเหล่านี้เป็นเดรัจฉานวิชา คือ เป็น ความรู้ที่ขัดขวางต่อความเป็นสมณะ เป็นอุปสรรคไม่ให้บรรลุธรรมหรือเป็นวิชาที่สอนให้เห็น ทางจากพระธรรมวินัย เรียนไปก็ทำให้ผ้าเหลืองร้อนต้องพ่ายแพ้แก่กิเลสจนต้องลาสิกขา ออกไป อันที่จริงคำว่าเดรัจฉานวิชามีความหมายดั้งเดิมปรากฏในพรหมชาลสูตร ตอนว่าด้วย มหาศีล ซึ่งเป็นศีลขั้นสูงที่พระพุทธเจ้าตรัสว่าพระองค์มีศีลประเภทนี้อย่างบริบูรณ์ไม่บกพร่อง โดยมหาศีลนี้เป็นข้อปฏิบัติที่ตรงกันข้ามกับมิจฉาชีพและเดรัจฉานวิชาที่พระพุทธองค์ทรงดเว้น อย่างเด็ดขาด โดยมีมิจฉาชีพและเดรัจฉานวิชาดังกล่าวนี้นี้พระองค์ได้ทรงแสดงไว้หลายประการ อาทิ การทำนายฝัน ทำนายโชคชะตา การดูลักษณะคน การทำเสน่ห์ การดูฤกษ์ยาม การ พยากรณ์อากาศ การบน การแก้บน การปลุกเสก การปรุงยา เป็นต้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 9 ข้อ 205-211 : 69-72) เพราะวิชาความรู้เหล่านี้รวมถึงศาสตร์หรือวิชาการสมัยใหม่สาขา

ต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ซึ่งมีเป้าหมายหลักในการใช้ประกอบอาชีพทำมาหากินและใช้ชีวิตให้เป็นสุขหรือสะดวกสบาย ทั้งนี้วิชาเหล่านี้ไม่เกี่ยวกับการลด ละ เลิกกิเลสตัณหาใด ๆ แม้แต่น้อย ทั้งยังมีเนื้อหาที่ไม่เกี่ยวกับศีลธรรมแบบศาสนา (Secular Morality) อีกด้วย เช่น วิชาที่สอนเรื่องธุรกิจที่เน้นผลกำไร เรื่องเสรีภาพส่วนบุคคลหรือแนวคิดทฤษฎีจากต่างประเทศจำนวนมากที่ขัดแย้งกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา

จากข้อมูลดังกล่าว คำว่าไตร่จณานวิชาจึงมาคู่กับมิจฉาชีพซึ่งเป็นสิ่งที่นักบวชไม่ควรกระทำ แต่ชาวพุทธไทยโดยเฉพาะในวงการสงฆ์นำคำว่าไตร่จณานวิชานี้มาใช้หมายถึงวิชาทางโลกหรือวิชาการสมัยใหม่ที่นอกเหนือไปจากการเรียนนักธรรมและบาลี ซึ่งแนวคิดเช่นนี้เป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลายในวงการสงฆ์ไทย อย่างไรก็ตาม มิใช่ว่าพระผู้ใหญ่ทุกรูปคิดเช่นนั้นทั้งหมด เพราะยังมีพระผู้ใหญ่ส่วนหนึ่งและพระสงฆ์รุ่นใหม่ที่เห็นต่าง โดยจุดเปลี่ยนสำคัญ เริ่มในปี พ.ศ. 2488 พระสงฆ์ธรรมยุติกนิกายหัวก้าวหน้ากลุ่มหนึ่งเห็นว่าการเรียนนักธรรมบาลีแบบเดิม ไม่สามารถตอบโจทย์สังคมยุคใหม่ ที่ผู้คนมีความคิด ความเชื่อและวิถีชีวิตต่างจากเดิม พระสงฆ์จำเป็นต้องรู้เท่าทันวิชาทางโลก เพื่อจะสามารถเผยแผ่หลักธรรมให้ได้ผลดี จึงได้เปิดให้มีการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาขึ้น อย่างเป็นทางการโดยใช้ระบบการเรียนการสอนตามแบบมหาวิทยาลัยของทางโลกในนามมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรวิทยาลั และต่อมาคือ พ.ศ. 2490 คณะสงฆ์มหานิกายก็ได้เปิดมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยในลักษณะเดียวกัน มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งได้รับการรับรองสถานะจากรัฐบาลในฐานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาลได้สำเร็จในปี พ.ศ.2540

พระภิกษุ สามเณร เรียนทางโลกไม่ถือว่าเป็นวิกฤติพระพุทธศาสนาเลย แต่ถ้าวิกฤติของพระพุทธศาสนานั้นคือ

- 1) ไม่ศึกษาปฏิบัติคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า
- 2) ไม่ยอมศึกษาคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าอย่างถ่องแท้ คือ เอาแต่คติของตัวเองเข้าไปปนกับคำสั่งสอนแล้วก็ถือเอาเป็นเช่นนั้น โดยเฉพาะข้อนี้อันตรายมาก

สิ่งที่ท่านเรียนวิชาทางโลกนั้นก็มิประโยชน์อยู่ เพราะการรู้ทางโลกก็เป็นปัญญาตัวหนึ่ง ซึ่งจะเข้าใจอีกข้างหนึ่งได้ เข้าใจทางธรรมได้ คือ

- 1) เข้าใจในสายงานอาชีพของตนได้ เข้าใจธรรมะสายปฏิบัติงานของตนได้
- 2) รู้ถึงจิตของบุคคลต่าง ๆ ได้ และสังคม สิ่งแวดล้อมได้
- 3) เป็นการพัฒนาพระพุทธศาสนาได้ เช่น ถ้าเราศึกษาวิทยาศาสตร์มาเรามีความเข้าใจทางวิทยาศาสตร์ เราก็เอามาประยุกต์หลักธรรมได้ เอามาถามตอบได้ เพราะบางครั้งถ้าพระสงฆ์มีความรู้หลากหลายสาขาวิชาการต่าง ๆ ก็จะสามารถอธิบายธรรมะได้อย่างฉะฉาน แดกฉาน

ละเอียดยลละออได้ ดังพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงหลักการที่ท่านได้รับนิมิตไป พุดเรื่องเศรษฐศาสตร์แนวพุทธ ทางมหาวิทยาลัยมหิดลจัดประชุมวิชาการระดับชาติ เรื่อง พฤติกรรมสุขภาพ ก็ได้หนังสือการแพทย์แนวพุทธ เมื่อไปพุดเรื่องศิลปศาสตร์ก็ได้หนังสือศิลป ศาสตร์แนวพุทธ เมื่ออัยการสูงสุดนิมิตไปพุดเรื่องนิติศาสตร์แนวพุทธ ก็ได้หนังสือนิติศาสตร์ แนวพุทธ หนังสือเรื่อง ไอที บ้าง ประชาธิปไตยบ้าง เรื่องป่าบ้าง เรื่องสัตว์ป่าบ้าง เรื่องการ พัฒนา เรื่องสิทธิมนุษยชน เรื่องจิตวิทยา เรื่องการศึกษาก็ทำให้เกิดหนังสือตามมา โดยเรื่อง ความรู้นั้น ไม่ควรไปติดในความแคบหรือความกว้าง อย่าอยู่แค่แคบหรือกว้าง ความรู้ไม่มี พรหมแดน จึงต้องรู้ให้โล่งไร้พรหมแดน ไม่ย่อในการหาความรู้ คือรู้ให้โล่งไปเลย แม้บางที่ต้องรู้ เฉพาะจุดเฉพาะด้านก่อน ก็รู้แบบเปิดโล่ง เมื่อเปิดโล่งก็มีถึงกัน มีโอกาสที่จะรู้ต่อๆ ไปจนรู้ทั่ว ทั้งหมด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2554)

ถ้าเรารู้วิชาการต่าง ๆ อย่างหลากหลายเราก็จะสามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจน ยิ่งขึ้น เวลาอธิบายก็จะมี การอธิบาย สาทก ยกตัวอย่าง อุปมาอุปไมย เหตุการณ์ เรื่องราว ทำให้ คนเข้าใจได้ง่ายยิ่งขึ้น ซึ่งสิ่งนี้สามารถทำให้คนเข้าใจสิ่งนั้นอย่างถ่องแท้ยิ่งขึ้น วิเคราะห์ห่ออะไรก็ ชัดเจนขึ้น เพราะรู้อย่างหลากหลาย แม้ว่ามีบุคคลมาพุด ยกข้อธรรมอย่างนั้นอย่างนี้ หรือ เหตุการณ์ วิชาการ มาอ้าง ถ้าเราไม่รู้เราก็ไม่สามารถตอบปัญหาเขาได้ แต่ถ้าเรารู้อย่างเรา สามารถที่จะเอามาเทียบเคียงกันได้ อธิบายได้

1.2 กรณีพระภิกษุเรียนทางโลกแล้วลาสิกขา พระภิกษุบางรูปชอบเรียนวิชากฎหมาย นิติศาสตร์ เป็นต้น ถือเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวม ท่านก็จะเข้าใจสังคมมากขึ้น กฎหมายนี้สังคม ใช่ว่า ถ้าเราเข้าใจ เราก็จะเข้าใจสังคมมากขึ้น เราเข้าใจสังคมมากขึ้นเราก็จะสอนธรรมะได้ดีขึ้น เพราะว่าท่านจะมีพื้นฐานแห่งธรรมะ ท่านก็จะสามารถไปช่วยเหลือคนได้ เป็นที่พึ่งของคนอื่นได้ แม้แต่ลาสิกขาไปก็จะได้เป็นประโยชน์มากขึ้น ดังข้อความเสนอของปลัดกระทรวงที่ว่า

“เรื่องการรับรองปริญญาของมหาวิทยาลัยสงฆ์นี้ ประชาชนทั่วไปมีความเห็นว่า พระภิกษุสงฆ์จะเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อมีความรู้แล้วสึกมากกว่าอยู่ปฏิบัติภารกิจ ของพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ เห็นได้จากการที่พระภิกษุสงฆ์ได้รับสิทธิต่างๆ ที่ กระทรวงศึกษาธิการให้มาก เมื่อได้รับสิทธินี้แล้ว ก็จะสึกเพื่อทำงานเพื่อเรื่องนี้ หากได้ แก่ไขให้พระภิกษุที่เข้าเรียนมหาวิทยาลัยสงฆ์ เมื่อเรียนจบแล้วต้องมีข้อผูกพัน เช่นต้อง ปฏิบัติภารกิจทางพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับแพทย์แล้ว ความรู้สึกของประชาชน เกี่ยวกับการรับรองปริญญาของคณะสงฆ์เช่นนี้จะหมดไป” พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557)

2. เป้าหมายการศึกษา เป้าหมายของการศึกษานั้นในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ ในแง่ของประโยชน์ คือ ทิฏฐธัมมิกัตถะ (ประโยชน์ในชาตินี้) สัมปรายิกัตถะ (ประโยชน์ชาติ

หน้า) และปรมัตถะ (ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ พระนิพพาน) (อรรถกถาภาษาไทย เล่มที่ 1 ข้อที่ 37 หน้าที่ 69) ขณะที่การศึกษาของไทยนั้นเป็นการผสมผสานระหว่างคุณค่าในสังคมที่ผสมผสานกับวัฒนธรรมทางศาสนา จึงทำให้สถานศึกษานั้นให้ความสำคัญกับวัง บ้าน และวัด เป็นที่ถือถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้การศึกษากับการสร้างวัฒนธรรมแห่งชาติมีการเชื่อมโยงหากัน เพื่อรักษาศาสนาพุทธให้เป็นศาสนาประจำชาติ ในรายงานกรมศึกษาธิการ พ.ศ.2441-2442 ได้แสดงความเห็นว่า เด็กๆ ที่เข้าโรงเรียนได้รับขนบธรรมเนียมของโรงเรียนไป ทำให้เด็กเป็นระเบียบเรียบร้อย ปราศจากความโสมมน่ารังเกียจที่มีอยู่ก่อนเข้าโรงเรียน ถือเป็นการพยายามรักษาวัฒนธรรมไทยไว้โดยไม่จำเป็นต้องผ่านตัวหนังสือ และการถ่ายทอดผ่านตัวหนังสือก็ด้วยอาศัยระบบโรงเรียนเป็นสื่อในการถ่ายทอด ได้แก่ภาษากับวรรณคดีอันถือว่าเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติ และสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาติได้ดีที่สุด โดยรัฐบาลบังคับให้เรียนวรรณคดีในหลักสูตร 2452 (วิทย์ วิศุทเวทย์, 2555) จากรูปแบบและแนวทางในการศึกษา จึงสะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาในศาสนาและสังคมไทยนั้นต้องการให้เกิดการคนดี มีศีลธรรม และบนฐานคิดดังกล่าวจึงเป็นการตอบว่า เป้าหมายของการศึกษาจึงเริ่มจากประโยชน์ในชาตินี้ ก่อน เมื่อเป็นอย่างนั้นการบวชเรียนของพระภิกษุสงฆ์ในสังคมไทยมีเป้าหมายเพื่อบรรลุธรรมอย่างเดียวหรือไม่ เพราะการบวชเรียนนั้นเป็นประเพณีที่จะช่วยกล่อมเกล้าให้คนที่มาบวชได้เปลี่ยนทัศนคติจากเดิม เมื่อสึกไปจึงเรียกว่า ทิด อันเป็นคำย่อของคำว่า บัณฑิต ที่แปลว่า ผู้รู้ ผู้ฉลาด ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา โดยถือกันว่า ผู้ที่บวชเรียนแล้วย่อมรู้ธรรม รู้ดีรู้ชั่ว รู้บาปบุญคุณโทษ และรู้จักแนวทางการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนาดีแล้ว (พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช), 2548)

การเข้าใจเป้าหมายของการศึกษาจึงเป็นการสร้างให้คนเป็นดีมีศีลธรรมตามแบบอย่างพระพุทธศาสนา ขณะที่การที่พระภิกษุเรียนความรู้ระดับ ปริญญาตรี-โท-เอก เรียนสายโลกียะนั้นจะเป็นการทำให้เป้าหมายการศึกษาที่เน้นให้เป็นคนดีนั้นสูญเสียไปหรือไม่ กล่าวคือการศึกษาที่พระภิกษุบวชแล้วไปเรียนเพิ่มเติม เช่น เรียนที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) หรือมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) แต่ถ้าเป็นหลักสูตรของมหาวิทยาลัยสงฆ์นี้จะมุ่งเน้นการเรียนการสอนในทางศาสนา โดยทุกชั้นปีก็ต้องมีการเข้าปฏิบัติธรรมกรรมฐานอันเป็นหลักสำคัญในทางศาสนาด้วย โดยวุฒิการศึกษาที่ได้รับก็จำเป็นต้องกำหนดให้ตรงตามระเบียบตามแบบทบวงมหาวิทยาลัยของของรัฐ และเน้นในการเรียนการสอนและเข้าปฏิบัติธรรมกรรมฐานเกี่ยวกับการศาสนาเป็นหลักใหญ่ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนการสอนในแบบมหาวิทยาลัยของรัฐโดยทั่วไป ในวงการการศึกษาของพระสงฆ์ได้พยายามปรับตัวด้วยการให้พระภิกษุสามเณรเรียนรู้ทางโลกมากขึ้น มีการให้ปริญญาชั้นสูงแก่พระภิกษุที่บวชเรียนไปจนถึงฆราวาสที่สนใจเรียนวุฒิทางศาสนา อันนี้ต้องเข้าใจในยุคปัจจุบันว่า พระภิกษุสามเณรบาง

รูปเมื่อบวชแล้วก็จะลาสิกขา ท่านก็จะได้ดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามธรรม สิ่งเหล่านี้เป็นการเอื้อโอกาสให้กับบุคคลที่ไม่มีโอกาส ได้โอกาส ได้เรียนปกติ ที่จะได้รับปัญญาความรู้ทางนี้ ก็กลายเป็นว่าพระพุทธศาสนาส่งเสริม ส่งพระภิกษุสามเณรได้รู้เรียนวิชาทางโลกและทางธรรม เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นการเปิดกว้าง เพราะว่าท่านๆ อาจจะไม่ได้เป็นพระสงฆ์ตลอด บางรูปเรียนจบแล้วก็ลาสิกขาไปเป็นฆราวาส ท่านก็จะได้มีพื้นฐาน มีความรู้ติดตัวไปอยู่ทางโลก แต่ไม่ใช่ที่ท่านเฝ้าฝนปรารถนาเรียนจบแล้วจะมาอยู่ทางโลก

แต่การบวชเรียนโดยมีเป้าหมายที่เป็นคนดีผ่านการดำเนินชีวิตส่วนตัวและนำความรู้ไปใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในสังคมจึงอาจจะอธิบายเรื่องประโยชน์ แต่ไม่อธิบายได้ว่าจะเป็นแนวทางในการเข้าถึงพระนิพพานหรือไม่ ข้อนี้จึงถูกนำมาพิจารณาได้กว้างขวางแต่เมื่อพิจารณาในส่วนของการนำความรู้มาใช้ให้เป็นประโยชน์นั้นว่าตามจริงแล้วไม่ใช่เกิดจากการเข้าใจสิ่งนั้นเพียงลำพังคือดับทุกข์เพียงลำพัง แต่ต้องสร้างสุขให้กับผู้อื่นด้วยการแบ่งปันหรือช่วยเหลือ กล่าวคือระหว่างสิ่งที่เราคิดแล้วนำความสุขมาให้และสิ่งที่เราทำแล้วนำความสุขมาให้ (Owen Flanagan, 2011) ข้อพิจารณาจึงมองว่า การบวชเรียนทางธรรมและทางโลกไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตนเองอย่างเดียวเท่านั้น แต่หากเรียนจบแล้วได้นำความรู้ที่ได้นั้นไปมอบให้หรือแบ่งปันให้คนอื่นได้จึงจะเป็นเป้าหมายของการศึกษาไม่ว่าจะเรียนทางโลกหรือธรรมก็ตาม

บทสรุป

การศึกษาของพระภิกษุนั้นปรากฏตั้งแต่สมัยพุทธกาลในส่วนของปริยัติเป็นการเรียนพระพุทธพจน์คือพระไตรปิฎกจึงทำให้เกิดการแต่งคัมภีร์อธิบายคืออรรถกถา และฎีกา อนุฎีกา ตามมาและเป็นการวางพื้นฐานของผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกจึงจะสามารถเป็นผู้โต้แย้งวาทะต่างๆ ที่ไม่ถูกต้องและปรับให้ถูกต้องได้ และการปฏิบัติที่ไม่ได้มุ่งเน้นการศึกษาแบบปริยัติแต่เป็นการตรวจสอบเนื้อหาปริยัติว่าตรงหรือไม่ ขณะที่การศึกษาในประเทศไทยนั้นสืบทอดมาเช่นเดิมแต่เพิ่มเติมคือการศึกษาความรู้ตามยุคสมัยปัจจุบันเข้าไปด้วย

หน้าที่ของพระภิกษุจะต้องรักษาพระพุทธศาสนาไว้ภายใต้การเข้าใจจากการเรียนศึกษาพระธรรมวินัยให้เข้าถึงทั้งในแง่ปริยัติและปฏิบัติ อย่างกรณีพระภิกษุเรียนทางโลกเพื่อรักษาพระพุทธศาสนา โดยอาศัยว่าความรู้นั้น ไม่ควรไปติดในความแคบหรือความกว้าง อย่าอยู่แค่แคบหรือกว้าง ความรู้ไม่มีพรมแดน จึงต้องรู้ให้โล่งไร้พรมแดน ไม่ย่นในการหาความรู้ คือรู้ให้โล่งไปเลย แม้บางทีต้องรู้เฉพาะจุดเฉพาะด้านก่อน ก็รู้แบบเปิดโล่ง เมื่อเปิดโล่งก็มีถึงกัน มีโอกาสที่จะรู้ต่อๆ ไปจนรู้ทั่วทั้งหมด และกรณีพระภิกษุเรียนทางโลกแล้วลาสิกขา นั้นต้องปฏิบัติภารกิจทางพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกับแพทย์แล้ว ความรู้สีกของประชาชนเกี่ยวกับการรับรองปริญญาของคณะสงฆ์เช่นนี้จะหมดไป

ส่วนเป้าหมายการศึกษา เป็นการเข้าใจเป้าหมายของการศึกษาจึงเป็นการสร้างให้คนเป็นดีมีศีลธรรมตามแบบอย่างพระพุทธศาสนา และการบวชเรียนทางธรรมและทางโลกไม่ได้เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตนเองอย่างเดียวเท่านั้น แต่หากเรียนจบแล้วได้นำความรู้ที่ได้นั้นไปมอบให้หรือแบ่งปันให้คนอื่นได้จึงจะเป็นเป้าหมายของการศึกษาไม่ว่าจะเรียนทางโลกหรือธรรมก็ตาม

เอกสารอ้างอิง

- พระติปิฎกจูฬายเถระ. (2560). **คัมภีร์มิลินทปัญหาภาษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2 . กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2548). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์.พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด.
- พระพุทธโฆสเถระ. (2551). **คัมภีร์วิสุทธิมรรค**. แปลโดย สมเด็จพระพุทธปาจารย์ (อ.จ. อาสภมหาเถระ). พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ธนาเพรส จำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล.(2559). **พุทธศาสนาไทยในอนาคต : แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2554). **นักวิชาการเทศ-ไทย หาคำความรู้ให้แน่ ไขแค่คิด** เอา. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: เจริญดีมั่นคงการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2550). **พุทธศาสนาในฐานะเป็นรากฐานของวิทยาศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2557). **มหาจุฬาฯ งามส่วสดชื่นกลางทะเลแห่งคลื่นลม**. กรุงเทพมหานคร: ผลิตัณม์.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). **คำวัด**. กรุงเทพมหานคร: เลียงเชียง.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2560). **อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- Owen Flanagan. (2011). **The Bodhisattva's Brain: Buddhism Naturalized**. Massachusetts: The MIT Press,

